

Yalnız taş duvar olmaz

Dut Pekmezi

Tutlular Yardımlaşma Derneği / İsviçre

Mart 2001

Sayı 8

Değerli Okuyucu,

Dut pekmezi' nin bu sayısı da dop dolu. Ama isterseniz yine de kimi anımsatmalar yapalım bu sayımızdaki yazılara ilişkin.

Hamza Demir yine bir yazı yolladı **İsveç**'ten. Hamza Demir, çocukluk ve gençlik yıllarındaki baharların **Tut**'a nasıl geldiğini anlatarak, o günlere olan özlemini yansıtıyor. Böylelikle de bir çoğumuzun özlemlerine tercüman oluyor.

Ayrıca, "**Kör Allah'a nasıl bakarsa, Allah'ta köre öyle bakar!**" sözünün anlatmaya çalıştığı gibi, doğanın dengesini bozan insana, doğanın nasıl davrandığına da kısa bir dokundurma yapıyor.

H. Demir'in **yazısı yarpuz** kokuyor. İsterseniz koklayın!

Dut Pekmezi' nin her sayısında yayımlanan söyleşilere iki söyleşi daha katıyor **Mehmet Karakus**.

Söyleşilerden birincisi Mahmut Kılınç ile. **Mahmut Kılınç**'da, bundan önceki söyleşilerde olduğu gibi, kendi yaşamından kimi fotoğraflar gösteriyor bizlere.

İkinci söyleşi ise **Musatafa Alakuş** ile. Mustafa Alakuş verdiği bilgilerle ilçemizin dününe ve bugününe ışık tutuyor ve tarihe kısa notlar düşüyor.

Ayrıca Tut İlçesi'nin bir köyleriyle beraber, bir de ilçe merkezinin **elle çizimini** yayımlıyoruz. Belki günün birinde başka ve daha nitelikli çizimlerle karşılaştırma durumu olabilir.

Mehmet Yılmaz yine **Güldüşün** sayfasını hazırladı. Güldüşün sayfasındaki fikirleri okurken hem gülecek, hem de düşüneceksiniz.

Kamil Karakuş'un yazdığı **Tutça** sözcüklerin **sıfatlarından** bir seçki yaptık bu sayımızda. Bu konuda her Tutlu üstüne düşeni yapmalı ve Tutça sözcükleri Kamil Karakuş'a veya dergimizin adresine yollamalı. Yoksa o güzelim sözcükler zamanla kaybolup gider.

Arka sayfamızda yine ata sözleri yer alıyor. Ama bu **sefer paralıları**. O **paralı** sözleri de okurken hem gülecek, hem düşünecek, hem de yaşamızdaki kimi olay ve anılarla ilişkiler kuracak, belki de onlara yeni paralı sözler ekleyeceksiniz.

Derneğimizin **üçüncü kongresine** ilişkin kısa bir değerlendirme ve bir-iki fotoğraf ile, mayıs ayında yapacağımız **ilkbahar pikniğine** ilişkin bir duyuruyu da **Dut Pekmezi'** nin bu sayısında okuyacaksınız.

Bildiğiniz gibi, Tutluların biraraya gelmesini ve birbirine yabacılışmamasını derneğimiz çok önemsiyor. Öyleyse **İsviçre'nin her yerinden** gelerek piknite buluşalım ve beraber güzel bir gün geçirelim.

Değerli Okuyucu, yayımlanan sekiz sayısıyla **Dut Pekmezi'** nin içeriği artık iyice belli oldu. Bu içeriğe uygun yazılarınızı bekliyoruz. **Gelin Dut Pekmezi'ni Tutluların sesi yapalım**.

Önümüzdeki sayı haziranın sonunda yayımlanacak ve yaz, tatil, yolculuk gibi konular işlenecek. **Yazılarınızı bekliyor ve dut gibi şirin günler geçirmenizi diliyoruz**.

Dut Pekmezi

Acı Payam

Tut'ta yaşamış ve yaşıyor olanlar bilir: Çayırık'ta, Arslantaşlar'ın evinin üstünde bir payam (badem) ağacı vardır. (sordum hala duru yormus) İlk önce o açar çiçeklerini ve Tut'un çok yerinden de (Ağtut'tan, Tepebağ'dan, Merkez İlköğretim Okulu'ndan) görünür. Çünkü görünecek yerdedir ve ondan başka hiç bir ağaçta çiçek açmamıştır henüz. Sanki bütün kasabaya, beyaz ve pembe çiçekleriyle bağırır: "Müjdee! Müjdee! Bahar geliyor!.." Bu bağırışın anlamı şimdilerde belki sadece doğayla ilgilidir. Yani havaların ısınması, tabiatın yeniden canlanması ve yeşillenmesi müjdesi. Ama benim çocukluğumda ve daha önceleri bu payam, çiçeklerini açarak başka şeyleri de müjdelirdi: "Bu kışı da atlattınız Tutlular. Buğdayımız, ununuz bu kışı da çıkarttı. Yakacak odununuz da mı kalmamıştı? Üzülme, artık rahat nefes alabilirsiniz; kış bitiyor, tabiat ana yine sizlere çıldirimini, körmenini, çağlasını vermeye başlayacak. Havalar ısınacak. Ardında çeşit çeşit meyve ve sebzeler gelecek. Haydi gözünüz aydın!" 'Deli Payam'dır bu!

Deli Payam'ın bu haberini bütün Tutlular duyar ve hissederlerdi. Doğayla birlikte Tutlu da canlanır, gözüne fer, yüzüne gülümseme gelirdi. Kara soğanın, maş aşının yerini çıldirimli, yarpuzlu, çiğköfte çeşitleri alırdı. Doğayla Tutlunun kaderi böylesine içiçeydi. İnsan doğaya karşı kusur etmez, doğa da elindeki - avucundakini insandan esirgemezdi. (Kışın ısınmak için yapılan bilinçsiz ağaç kesimi, şimdiki doğa tahribatının yanında solda sıfır kalır) Doğanın -karakış hariç- her mevsimde birşeyleri olurdu insana sunmak için. Onun kendi gönüyle verdiklerinin bir zamanı ve tadı olurdu. Şimdi öyle mi?

Yaşadığım kuzeyin soğuk ülkesi İsveç'te, herşeyi her zaman bulup alabiliyorsun. Bizde, "herşey ayın oyun oldu!" derler ya, işte öyle. Bilim - teknik sayesinde meyvenin de, sebzenin de yeri - yurdu kalmadı ama ne hale gelerek!.. Domatesin domates, kavunun kavun tadı kalmadı. Dokunmayınca, yapay

(plastik) olanla canlı olanı ayıramıyorsun.. İkisi de güzel görünüyör ama , ikisinin de ne kokusu var, ne tadı.. Meyvenin ve sebzenin başına gelenler, hayvanların başına yüz kat fazlasıyla geliyor. 'Kutsal' piyasa ekonomisinin, "daha çok tüket, kıyasıya rekabet et, daha çok kazan!" prensibi sayesinde zavallı sığırlar, ilaçla 2 -3 kat artan kiloları yüzünden vücutlarını götüremez oluyor, tavuklar ise sanki yumurta makinasına dönüştürülüyor. Bütün bunlar yüzünden artarda gelen salgın hayvan hastalıkları Avrupa'da dehşet saçıyor.

"Doğa insana ait değildir, insan doğaya aittir" dermiş, Amerika'nın eski yerlisi Kızılderililer. Şimdiki 'sivilleşmiş' paratapıcılar tersini düşünüyor: "Doğanın değeri, bana para kazandırdığı sürece vardır!" diyor. Böyle düşünenler azınlıkta ama, ne yazık ki suyun başındalar; doğa ve insan üzerindeki yıkıcı etkileri günbegün artıyor.

Neyse biz, 'ne olacak bu dünyanın halinden' gelelim bizim kasabanın (şimdi ilçe) baharına. Gözünüzü yumduğunuzda, çocukluğunuzdaki baharlardan ne hatırlıyorsunuz? Benim aklıma hemen gelenler: Mis gibi toprak kokusu, birdenbire bastıran iri iri dolu yağışı, körmen hitabı, ağız, yerinde duramayan gidikler (oğlak), 23 Nisan, 19 Mayıs Bayramları, kasabayı renk cümbüşüne dönüştüren çiçek açmış ağaçlar ve onların öncüsü 'Deli Payam'.

Sahi niye Deli Payam demişler ki ona? Benim aklıma iki sebep geliyor: Birincisi, deli lafi bazen 'eşgere' olana, açık sözlüye deniyor. 'Deli oğlan, 'deli kız' benzetmeleri de o anlamda kullanılır. İkincisi de, 'ayrıksağa' (aykırı) olan, 'yolunu şaşırması', 'önde giden' için kullanılır.

Deli Payam da diğer bütün ağaçlardan önce çiçek açtığı için, 'eşgere' ve 'ayrıksağa' sayılmış, bu yüzden de sevgi ve hayranlıkla 'Deli Payam' denilmiş herhalde.

Nice baharlara Deli Payam!..

Nice baharlara Tutlular!..

Hamza Demir

3. Kongre Yapıldı

Tutlular Yardımlaşma Derneği 3. Kongresi, 11 Şubat 2001'de Zürich'te yapıldı. Dernek üyelerinin tamamına yakınının katıldığı kongrede divan başkanlığını Nevzat Oğul yaptı. Sakin bir havada geçen toplantıda ayrıca Kamil Karakuş'un ve Kamil Dontaş'ın hazırladığı sandviçlerle kahve ve başka içecek satışı da yapıldı. Böylelikle kongre salonunun kirası da karşılandı.

Mehmet Karakuş'un iki yıllık dernek çalışmalarını değerlendirmesinin ardından Ahmet Sonkur, derneğin gelir - gider ve son para durumunu üyelere anlattı.

Verilen aradan sonra üyeler, gerek dernek çalışmalarına ilişkin, gerek para durumuna ilişkin, gerekse de derneğin önümüzdeki dönemde yapacağı çalışmalara ilişkin kimi değerlendirmeler yaptılar, düşüncelerini söylediler.

Daha sonra, kongrenin gündemi gereğince yeni yönetim kurulu üyeleri seçildi.

Eski yönetim kurulu üyelerinden Ahmet Sonkur, Mehmet Ertok, Mahmut Yoğurtçu yeni dönemde yönetim kurulunda yer almak istemediklerini, ancak aktif üye olarak çalışmalara katılacaklarını belirttiler.

Yapılan seçimlerde Mehmet Karakuş, Ali Gündoğdu, Mustafa Yoğurtçu, Kenan Dontaş, Kamil Dontaş, Mehmet Yılmaz, Kamil Karakuş, Mustafa Yıldırım, Mahmut Karakaplan ve Recai Aytekin yönetim kuruluna seçildiler.

Kongre sonrası yapılan ilk yönetim kurulu toplantısında ise, Mehmet Karakuş Başkanlığa, Ali Gündoğdu 2. Başkanlığa, Kamil Dontaş Yazmanlığa, Mahmut Karakaplan Saymanlığa, Recai Aytekin ve Kamil Dontaş'ta Denetlemeye seçildiler.

Tutlular İlkbahar Pikniđi

Değerli Hemserilerimiz, Değerli Üyelerimiz,

Yine ilkbahar geldi...
Yine piknik zamanı...

Her yıl olduğu gibi, bu yıl da aynı yerde buluşacağız; yiyeceğiz,
içeceğiz, oynayacağız, eğleneceğiz...
Çoluđunuzla - çocuđunuzla, eşinizle - dostunuzla hepinizi, derneği-
mizin düzenlemiş olduğu pikniđe davet ediyoruz.
Yiyecekler, içecekler, herşey hazır!..

Adresi ve tarihi lütfen unutmayayınız!..

Yer : Gemeinschaftszentrum / Wipkingen / Zürich

Tarih: 13 Mayıs 2001

Saat : 12.00 - 19.00

Tutlular Yardımlaşma Derneği Yönetim Kurulu

Saatin Mahmudı

- Toros -

Babam ticaret adamıydı..

İki kız altı erkek sekiz kardeşiz. İkinci çocuk olarak benim doğumum 01.10.1947. Eskiden yazları Ulu Pınar'da, kışları da köyde otururduk. Babam ticaretle uğraşır. Köye buğday gibi, patates gibi şeyler getirir satardı. Adana taraflarından binek veya yük hayvanları alır, Adıyaman'ın, Urfa'nın köylerinde, Suriye'den kaçak çay ve kahve getirir, Malatya ve Kayseri taraflarında satardı.

O günün şartlarında normal bir yaşantımız vardı. Elbette o zamanla bu zaman karşılaştırılmaz. Simdi her şey değişti.

Okul çağına gelince okula gittim ve ilkokulu bitirdim. Gerek okul tatillerinde, gerekse de okul bittikten sonra çoğunlukla babamın yanına da oldum. Ben de onun gibi köylere gittim alışveriş yaptım. Kimi zamanlar oduna gittim.

1962'de babam bir dolmuş aldı. Dolmuşla hem yolcu, hem yük, hem de çay-kahve kaçakçılığı yapıyorduk. Bir şoförümüz vardı. Ben de mal sahibi olarak üstünde gelip gidiyordum. Askere gidinceye kadar böyle sürdü.

Askere gitmeden elbise..

1967'de askere gittim. 69'un 5. ayında terhis oldum. Askerlik Ankara / Etimesgut'ta ve Tekirdag / Malkara'da geçti. Askerlikte de herhangi bir para sıkıntısı çekmedim. Babam harçlığımı gönderiyordu. Durumumuz kötü değildi. Hatta askere gitmeden takım elbise bile giyindim. O zamanlar herkesin durumu böyle şeylere el vermiyordu.

Malatya'nın Darende..

Terhis olduktan sonra ilk sene tütün ektim. Bir yandan da eski işe, yani dolmuşçuluğa ve kaçakçılığa devam ettim. Ama bir seferinde mal, Darende'de yakalandı. Bereket versin ben üstünde değildim. Ama mal gitti. Şoför yakalandı. Ben bir süre gizlendim. Şoför adımı vermedi.

Babam,"seni Avrupa'ya..."

Şoför adımı vermedi ama, biz yine korkuyorduk. Babam, "Oğlum seni Avrupa'ya gönderek!" dedi. O zamanlar Halil Sonkur İsviçre'deydi. Babam O'na bir mektup yazarak hem genel durumları sordu, hem de bana yardımcı olup olmayacağını sordu. Gelen cevapta, "Saat Emmi, gelsin de diyemem, gelmesin de diyemem. Çünkü gelir, işi iyi gitmez, sebep ben olurum. Gelmez; sonra başkası gelir, işi rast gider; yine sebep ben olurum.." diyordu. Ama biz kararı verdik: İsviçre'ye gidecektim..

Polis Osman..

Yurt dışına çıkmak için kimi hazırlıklardan sonra Şiho Emmi (Halil Sonkur'un kardeşi), büyük Bayram Arslantaş yola düştük, İstanbul'a geldik. Bayram Arslantaş o zaman İsviçre'den izine gelmiş dönüyordu. Şiho Emmi'yi de kardeşi davet etmişti. Sadece ben turist olarak geliyorum.

İstanbul'da Ali Baba Oteli'ne yerleştik. Şiho Emmi hem kendi adına, hem de benim adıma döviz alacak ama, bunun için banka, Şiho Emmi'den Halil Sonkur'un kardeşi olduğuna ilişkin belge istiyor. O zamanlar herkesin cebinde yabancı paralar yoktu, döviz bulundurmak yasaktı.

Polis Osman bizi, Alemdar Nüfus Dairesi'ne gönderdi: "Benim selamımı söyleyin, 20 lira da kağıtların arasına harçlık sıkıştırın, sana bir kardeşlik belgesi versinler" dedi. Böylelikle kardeşlik belgesini ve tabiki döviz de aldık. O arada otelde, Almanya'dan izine gelmiş ve tekrar dönen bir Türk ile tanıştık. Halimizi anlatınca, bizi arabasıyla İsviçre'ye kadar götürüleceğini söyledi. Bizim esas niyetimiz tren ile gelmekti. Ancak adam, trene vereceğiniz parayı bana verin ben götürüyüm dedi. Biz de kabul ettik ve Türkiye'den çıktık.

Yolda başka bir Türk ile tanıştık. O'da İsviçre'de kalıyormuş. O'nun arabası ve bizim araba peş peşe gidiyoruz. İtalya'ya geldik, İsviçre'de kalan Türk'ün arabası motor yaktı. Yine bir otele yerleştik. Orada üç gün kaldık. Arabayı yaptırдық. Yine yola düştük. Söz çok 71'in Ocak ayında Zürih'e geldik.

Hirschen Oteli..

Zürih'e gelince herkes yerine gitti. Beni de Hirschen Oteli'ne koydular. Gecelik 10 Fr. Bir yandan otelde kalıyorum bir yandan da iş arıyorum. İş arama konusunda Halil Sonkur ve bir Yugoslav göçmeni yardım ediyorlar.

Bir gün, bir at çiftliğine Şiho Emmi için iş sormaya gittik. Önce Şiho Emmi'ye iş buluncak ki, sonra da sıra bana gelsin. At çiftliğinin patronu orda yokmuş, iş var mı yok mu diye soramadan döndük. Yolda geri gelirken o Yugoslav göçmeni, "surada bir lokanta var, bir de oraya soralım" dedi. Oraya da sorduk. Şiho Emmi'yi biraz yaşlı buldular. O zaman beni gösterdiler ve "öyleyse Mahmut çalışsın" dediler. Lokantacı da kabul etti. 600 Frank maaşla Bollingen'de, Hotel Schiff'te işe başladım.

...dışarı çıkamıyorum!

İşe başladım ama, ağız yok dil yok! Üstelik turistim, yani kaçak. Korkumdan dışarı, kapının önüne bile çıkamıyorum. Lokanta tren yolu na yakın, şehrin dışında bir yerdedi. Tren ses

leri gelirdi ama, hangi tren hangi tarafa gider bilmezdim.

Bana bir oda verdiler. Orada yatar kalkar, yemeğimi yerdim. Zaman zaman şef birşeyler söyler, el kol hareketleriyle anlatmaya çalışırdı ama, kim anlaya!..

Dört ay sonra Halil Sonkur geldi. O'nun dediğine göre, şef benim için oturma ve çalışma izni almak istiyormuş ama, polis lokantaya izin vermediği için beni, kardeşinin çiftliğinde göstererek izin almaya çalışacakmış. "İzin alsın da nasıl alırsa alsın" dedim. İki hafta sonra izin geldi. Tabii biraz daha rahatladım. Artık epey zaman da geçtiği için Zürih'e falan da gidip geliyordum.

Bir kış günü yine Zürih'e gittim. Akşam vakit geçti, döneceğim. Trene bindim Rapperswil'e geldim. Saat 21.30 Rapperswil'de aktarma olacağı. Bekle bekle, tren gelmez. O saatlerde pek kimse de yok ortalıkta. Bende de dil yok. Yalnız işyerinin adının yazılı olduğu bir çakmağım var. Çakmağı ve adresi bir-iki kişiye gösterdim. "Taksi taksi.." diyorlar falan ama, ben birşey anlamıyorum. Sonra bir adam beni taksisine bindirdi de lokantaya getirdi. Elin iyisi tükenmez!..

Doğum günü..

Bir gün sabahleyin işe başlayacağım. Bizim şef yanıma geldi. Tokalştı. Elime bir paket sigara tutuşturdu. Birşeyler söyledi ve elinin tersiyle 'git!' işaretleri falan yaptı. Alah allahl! Ne diyor bu adam! İşten mi atıyor?! Korkuyorum!.. Ne yapıyorum? Halil Sonkur'a telefon ettim; durumu anlattım. O'da Şef ile konuşmuş. Anlattığına göre, o gün benim doğum günümüş. Şef, "Bu gün izinlisin, git gez - toz" diyormuş. Adamın inceliğine bak. Halbuki benim doğum gününden ne haberim var. Ayrıca bizlerde böyle şeylere önem verilmez; çocukluk sayılır(dı).

İzinde evlendim..

73'ün Şubat ayında izine gittim ve evlendim. Tabii daha lokantada çalışıyorum. İzin-den dönüştü Hürü'yü de getirdim. Bir süre sonra O'da başladı benimle çalışmaya. Bir süre sonra da lokantadan ayrıldık. Çünkü lokantanın verdiği daracık yerde kalamazdık.

Hem bize dar geliyordu, hem gelen - giden, misafir oluyordu. Ayrıca parası da azdı.

Tekstil..

Ocak 1974'te Wald'taki tekstil fabrikasına geçtik. Ben gece çalıştım. Hürü iki vardiya çalıştı. Tekstilde Hürü 1990'a, ben de 1991'e kadar çalıştık. Gece işinin, karı - koca çalışmanın kuşkusuz olumlu yanları da, olumsuz yanları da oluyor. Yorucu oluyor. Çocukların bakımı tam olmuyor. Ama öte yandan boş zamanlarda kimi işler daha rahat yapılıyor.

Dil yok..

İlk çalıştığım lokantada ne kadar Almanca öğrendiysem o kadar kaldı. Çünkü sonra Tekstilde hep Türklerle çalıştım. Dile pek ihtiyacım olmadı. Sonraları da zaten çocuklar büyüdü. Kursa falan da gitmedim.

Karı - koca..

Hemen hemen sürekli karı - koca çalıştık. Hürü 1990'da, ben de 91'de tekstilden ayrıldık. Sonra kimi zaman çalıştık, kimi zaman işsizlik parası aldık. 95'te de yumurta paketleme fabrikasına girdik ve yine çalışmaya devam ediyoruz.

Kazandığımız paralar..

Uzun seneler karı - koca çalıştık. Elbette para da kazandık, biriktirdik. Ama doğru dürüst değerlendiremedik. Paramızı ticaret ile değerlendireseydik daha iyi olacaktı ama, olmadı.

Adıyman'da, Antalya'da evler ve arsalar aldım. Ufak - tefek gelirleri oluyor.

İsviçre'de ev..

Bir kaç sene önce burada bir ev aldık. Bu işte bir yanıyla iyi, bir yanıyla zararlı. İyi yanı, rahat ediyoruz. Yıllarca küçük ve eski evlerde oturduk. Türkiye'deki evlerin de zaten bir faydası olmadı. Zararlı yanı ise, çok para bağlanıyor. Eve bağlanan para başka şekilde değerlendirilse belki daha faydalı olur. Gençlere ev sahibi olmayı tavsiye edebilirim ama bizler için biraz geç. Çünkü onlar burada kalacaklar..

Dönemediğime pişmanım..

Çocuklar henüz okula başlamadan dönebilseydim olabilirdi. Sonradan zaman geçti. Artık bir süre daha çalışır, sağlığımız elverirse Tut'a gider geliriz. Türkiye'ye gidipte, Tut'a gitmeyince Türkiye'ye gitmedim sanıyorum.

Başkasını görmeyince..

Tutlularla ilişkilerim çok iyi. Bizim Tutlular haggaten iyi insanlar. Birbirlerine saygıları sevgileri var. Temizler. Çalışkanlar. Buradaki durumları da iyi. Başkalarını görünce insan, kendi hemşerilerinin değerini daha iyi anlıyor.

Tutlulara tavsiyem, bu durumlarını devam ettirmeleri ve daha da iyi olmalarıdır.

Birarının sevincine de, mutluluğuna da ortak olunmalı, birlik - beraberlik içine yaşanmalıdır.

Çocuklar iyi..

Bu koşullarda büyüyen çocuklarla, Türkiye koşullarında büyüyen çocuklar arasında büyük farklar var. Ama verebildiğimiz kadar kendi adetlerimizi çocuklara vermeliyiz. **Bazı aileler evlerinde çocuklarıyla Almanca konuşuyor. Ben bunun yanlış olduğunu sanıyorum. Türkçe konuşulursa daha iyi olur, diyorum.**

İki oğlan, bir kız üç çocuğumuz var. Üçü de iyi meslekler öğrendiler. Kendi ekmeklerini kazanacak durumdadır.

Mehmet Karakuş

Yeşillikler Beldesi..

Tut Pekmezi'nin amaçlarından birisi de, **Tut'a** ve **Tutluya** ilişkin kimi tarihi, sosyal ve kültürel olayları yazılı hale getirip yayımlayarak halkın ve gelecek kuşakların bilgisine sunmak. Çünkü Tut kurulu - kesin olmamakla beraber- 350 -400 sene geçmiş. Ama Tut ile ilgili bilgiler, herhangi bir şekilde yazılı hale getirilerek bizlere ve gelecek kuşaklara aktarılamamıştır.

Belki kimi devlet kurumlarının tozlu ve artık sararmış defterlerinin biryerlerinde silik kayıtlar mevcuttur ama, bunlar halka uzak bilgilerdir. Bu konuda en yeni ve biricik belge -kapsamı dar da olsa - 1995 yılında, önemli ölçüde **Kaymakamlığın** çabasıyla yayımlanan "**Tut İlçe Yılı**"dır.

Tut Pekmezi'nin bu sayısında **Sayın Mustafa Alakuş**'a faks ve telefon ile yönelttiğim soruların yanıtlarını okuyacaksınız. Sayın Alakuş'un verdiği yanıtlar biraz önce çerçevesi çizilen, Tut'un tarihi, sosyal ve kültürel yapısını açıklamaya yönelik bilgileri içeriyor. Zevkle ve merakla okuyacağınızı umuyor ve kendisine teşekkür ediyorum.

Mehmet Karakuş

Mustafa Alakuş Kimdir?

Mustafa ALAKUŞ
İlçe Halk Eğitim Müdürü

"1953 Besni doğumluyum. İlkokula babamın öğretmenlik yaptığı Köseli köyünde başladım ve şimdiki Merkez İlköğretim Okulu'nda bitirdim.

Orta tahsilimi Akçadağ İlköğretim Okulu'nda yaptım. Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Ön Lisans mezunuyum.

13 yıl Şanlı Urfa'da görev yaptım. Sonra Merkez İlköğretim Okuluna tayin edildim. Tut'un ilçe olmasıyla birlikte ben de, İlçe Halk Eğitimi Merkezi Müdürü olarak görevlendirildim. Halen bu görevdeyim."

3644 sayılı kanun ile..

1954 yılında belediye olan Tut, 09. 05. 1990 tarih ve 3644 sayılı kanun ile Besni'den ayrılarak yeni bir ilçe olmuştur. Kuzeyinde Doğanşehir, doğusunda Adıyaman, batısında Gölbaşı ve güneyinde de Besni bulunmaktadır.

İlçe merkezi Güneydoğu Toroslar'ın uzantısı olan Akdağ'ın güneyindeki Hacı Mammet Dağı'nın eteğinde bulunmaktadır.

Denizden yüksekliği 1050 metre olan ilçe, genellikle engebeli ve dağlık olduğundan kuzey taraf-

larında yayla, güney taraflarında ise kısmen ılıman bir iklim vardır. İlçenin güneyinden **Fırat**'ın bir kolu olan **Göksu** geçmektedir.

Yüzölçümü **350** kilometrekare olan ilçenin, 2000 yılında yapılan sayıma göre merkez nüfusu **11069**, köyleriyle toplam nüfusu ise **20066** dir.

Tut'a gelen bir yabancı veya bir turist **Gölbashi'na** geldikten sonra, Gölbashi Adiyaman karayolunun 18. kilometresinden (Güneykaş - Yolçatu Köyü) "**Yeşillikler Beldesi Tut'a Uğradınız mı?**" tabelasını takiben kuzeye, dağın içine doğru, 14 kilometrelik yola döner. İster Göksu'da yıkanarak, isterse de yol üstündeki serin pınarlardan su içip, elini yüzünü yıkayarak ilçeye gelir. İlçe merkezinde, bir bakıma Tut'un sembolü olan **ulu çınarı** görür. Çınarın yaşı, yanında bulunan Ulu Camii gibi 350 - 400 yıl olarak tahmin edilmektedir. Çarşı merkezi bu çınarın çevresidir.

Çınardan kuzeye doğru gidiildiğinde iyi bir mesire yeri olan **Çanakçı**'ya ulaşılır. Ayrıca Memekli **Mağra**, **Geyik Mağrası**, **Mihri Babil Kalesi**, **Soğuk Pınar**, **Mal Kayası**, **Sürmen Harabeleri** ve **Vijne Köprüsü** gezip görülebilecek yerlerdir.

Tut'un Mahalleleri..

Ayniye Mahallesi (Asağı Oba), Fethiye Mahallesi (Gıraç Oba), Reşadiye Mahallesi (Çukur Oba), Salah Mahallesi, Çamlıca Mahallesi (Çamiçi ve Çanakçı Deresi), Bulanık Mahallesi, Geni Mahallesi

Bunlardan ilk üç mahalle ilçenin merkez mahalleleridir. Salah Mahallesi ise halk arasında köy diye anılır. Tut'un en eski mahallesidir. Hatta kimi rivayete göre Salah'tan göçenler Tut'u kurmuşlardır. Çamlıca ve Bulanık mahalleleri de halk arasında köy sanılır. Çünkü ilçe merkezine oldukça uzaktırlar. Son senelerde çeşitli nedenlerle göç verdiklerinden adları var kendileri yok gibidirler.

Geni Mahallesi ise Tut'un en yeni mahallesidir. Geni bağlık bahçelik, çoğulukla yaz aylarında yazlık olarak oturan, kışın tekrar Tut'a göçülen, daimi ikamet edilmeyen bir bölgedir. Tut'a uzaklığı yaya olarak 25 dakikadır. Son senelerde artık yaz aylarında bile oturan iyice azaldığı için bu mahallenin de adı var kendi yok sayılır.

Bir başka durum da, gerek nüfus artışı, gerekse de çevre köylerden gelen göç dolayısıyla Tut, henüz nüfus olarak, hem de yerleşim birimi olarak büyümüş genişlemiştir. Bu yüzden Ömeroğun Deresi'nden Salah'a doğru, Cömüt Dere'den de Geni istikametine doğru iki yeni mahalle kurma düşüncesi ve söylentisi vardır.

İlçemizin okulları..

İlçenin girişinde, Reşadiye Mahallesi'nde bulunan Tut Lisesi'nin 2000 - 2001 öğretim yılında 143 öğrencisi ve 13 öğretmeni bulunmaktadır. 1968 yılında eski bir binada öğretime başlayan Orta Okul bir süre sonra yeni binasına (şimdiki lise) geçmiştir. 1986 yılından itibaren ise bu yeni bina Lise ve Orta Okul'a aynı zamanda hizmet vermiştir. Orta ve ilk öğretimin birleştirilerek zorunlu ilköğretime geçilmesiyle (1999 -2000) birlikte bina, sadece Lise olarak kullanılmaktadır.

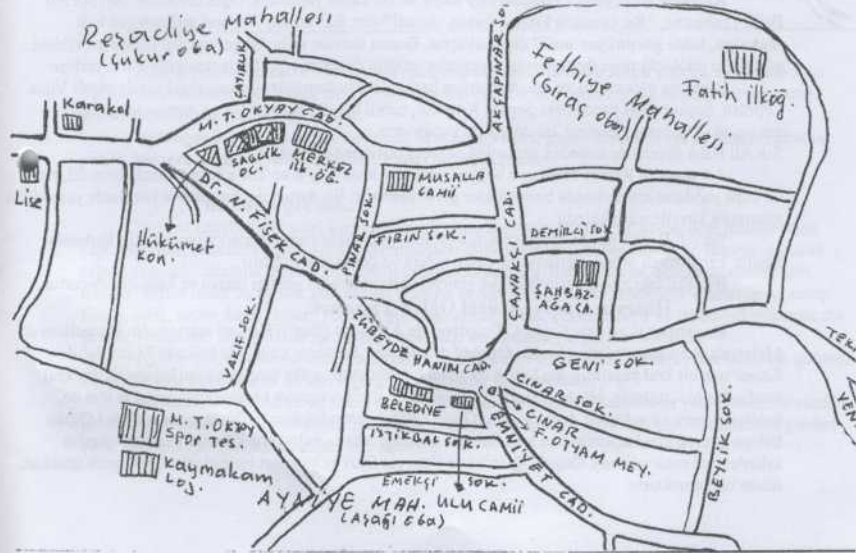
1927'de açılan Tut'un en eski okulu Merkez İlköğretim Okulu (eski adı Merkez İlkokulu) da Reşadiye Mahallesi'nde bulunmakta ve 414 öğrencisi, 18 öğretmeni bulunmaktadır.

Fethiye Mahallesi'nde bulunan Fatih İlköğretim Okulu ise 1968 yılında öğretime başlamış, 312 öğrenci ve 8 öğretmeni ile yoluna devam etmektedir.

20 Mayıs İlköğretim Okulu ise Salah Mahallesi'nde bulunmakta olup, 81 öğrencisi ve 3 öğretmeniyle öğretime devam etmektedir.

İlçemizin Camileri..

Ulu Camii: Aynıye Mahallesi'nde mülkiyeti tüzel kişiliktir. Yapı malzemesi taş, tavanı ahşap, çatısı çinkodur. Yapılış tarihi bilinmemekle beraber 1634 olarak yazılmıştır. Toplam arsa alanı 800 metrekaredir. 208 metrekareli camii alanı, geri kalanı ise güney cephesinde mezarlık ve bahçedir. Camii, 12 taş sütun üstüne yapılmış ve sütunlar osmanlı motifleriyle simetrik bir şekilde süslenmiştir. Mihrabın her iki yanı burmalı taşlarla süslenerek zarif bir görünüm verilmiştir. Caminin girişinde kitabe

şeklinde bir yazıt bulunmaktadır. Cemaat kapasitesi 350 - 400 olup, taş minareli ve tek şerefelidir. camiye ait 5 dükkan, tuvalet ve abdest alınacak yer bulunmaktadır.

Caminin son tamirâtı 1953 yılında Bayram Ağa'nın kızı Fatma Arslantaş tarafından yaptırılmış, son yıllarda yaptırılan ters tavanı ise Hacı Ali Kurşun tarafından üstlenilmiştir.

Camiyi ilk inşa eden zat Erzincanlı Abdurrahman Erzincani'nin oğlu Muhammet Erzincani (Şih Ali Baba) dır.

Musalla Camii: Musalla, namaz kılnan yer anlamına gelmektedir. Camii mezarlık yolu üzerinde olduğundan ve çoğunlukla cenaza namazları da burada kılındığından camiye bu ad verilmiş.

Reşadiye Mahallesi'nde 1913 yılında taştan ve topraktan yapılan camii 1991 yılında Tut Camilerinin Yapıtırma ve Yaşatma Derneği tarafından betonarme olarak yaptırılmıştır. Minaresi nahit taştan olup, tek şerefelidir.

Tuvaleti ve abdest alınacak yeri vardır. Arsa alanı 156 metrekare, cemaat kapasitesi 300 kadardır.

Şabbaz Ağa Camii (Kölük Camii): 120 metrekare arsa üzerine ahşap ve minaresiz olarak 1906 yılında inşa edilmiştir. Minaresiz olduğundan halk, Kölük Camii demiştir.

1995 yılında yine dernek tarafından üç katlı betonarme ve minareli olarak 156 metrekareye yeniden inşa edilmiştir. Alt katı tuvalet ve abdesthane, orta katı İlçe Müftülüğü, üst katı ise camii olarak hizmet vermektedir.

Salah Camii: Salah Mahallesi'nde bulunan camii taştan ve ahşap olarak inşa edilmiştir. Çatısı çinko, yapılış tarihi 1632 dir. 162 metrekare arsası, 44 metrekare camii alanı vardır. Cemaat kapasitesi 75 kadardır.

İlçemizde bulunan yatırlar..

Şih Ali Baba: Depebağ'da Fatih İlköğretim Okulu'nun batısındadır. Türbenin Abdurrahman Erzincani'ni oğlu Muhammet Erzincani'ye (Şih Ali Baba) ait olduğu sanılmaktadır. Şih Abdurrahman Erzincani büyük bir alim ve medrese sahibiymiş. Kabile olarak Erzincan'dan gelmişler ve o zaman adı Hisni Mansur olan Adıyaman'ın ve çevresinin imarı ile ilgilenmek, halka ilim öğretmek, olan bitenden de hükümeti bilgilendirmek için Adıyaman'ın Zey Köyü'ne yerleşmişler.

Rivayete göre, baba Erzincani Zey Köyü'ne bir camii yaptırmış. Oğul Erzincani ise (Şih Ali Baba) babasına, "Bu caminin kibleşi yanlış olmuş!" der. Babası da, "Oğlum mihrab geç bak bakalım, kible görünüyor mu?" diye cevaplar. Bunun üzerine mihraba geçen oğul Erzincani kibleyi görür. Bu şekildeki tavri ile babasına saygısızlık ettiğini düşünen oğul Erzincani gelir Tut'a yerleşir.

Rivayete göre camii ve medreselerden başka, Göksu üzerinde, Çamiçi mevkinde yapılu Vijne köprüsü, Şepker Çayı üzerindeki Şepker Köprüsü, şimdi harap olan Fethiye ve Ayniye mahallesi arasındaki Dış pınar Cesmesi bu dönemde yapılmıştır.

Şih Ali Baba ölünce de önceden yaptırılan şimdiki türbesine defnedilir.

Adıyaman'ın Kürtçe bilmeyen bölgesi yoktur. Ancak Zey'e ve Tut'a baktığımızda hem dil, hem de kimi yapıların mimarisinde benzerlikler görülmektedir. Bu durum da, bu zatların buralarda yaşadıkları tahminini kuvvetlendirmektedir.

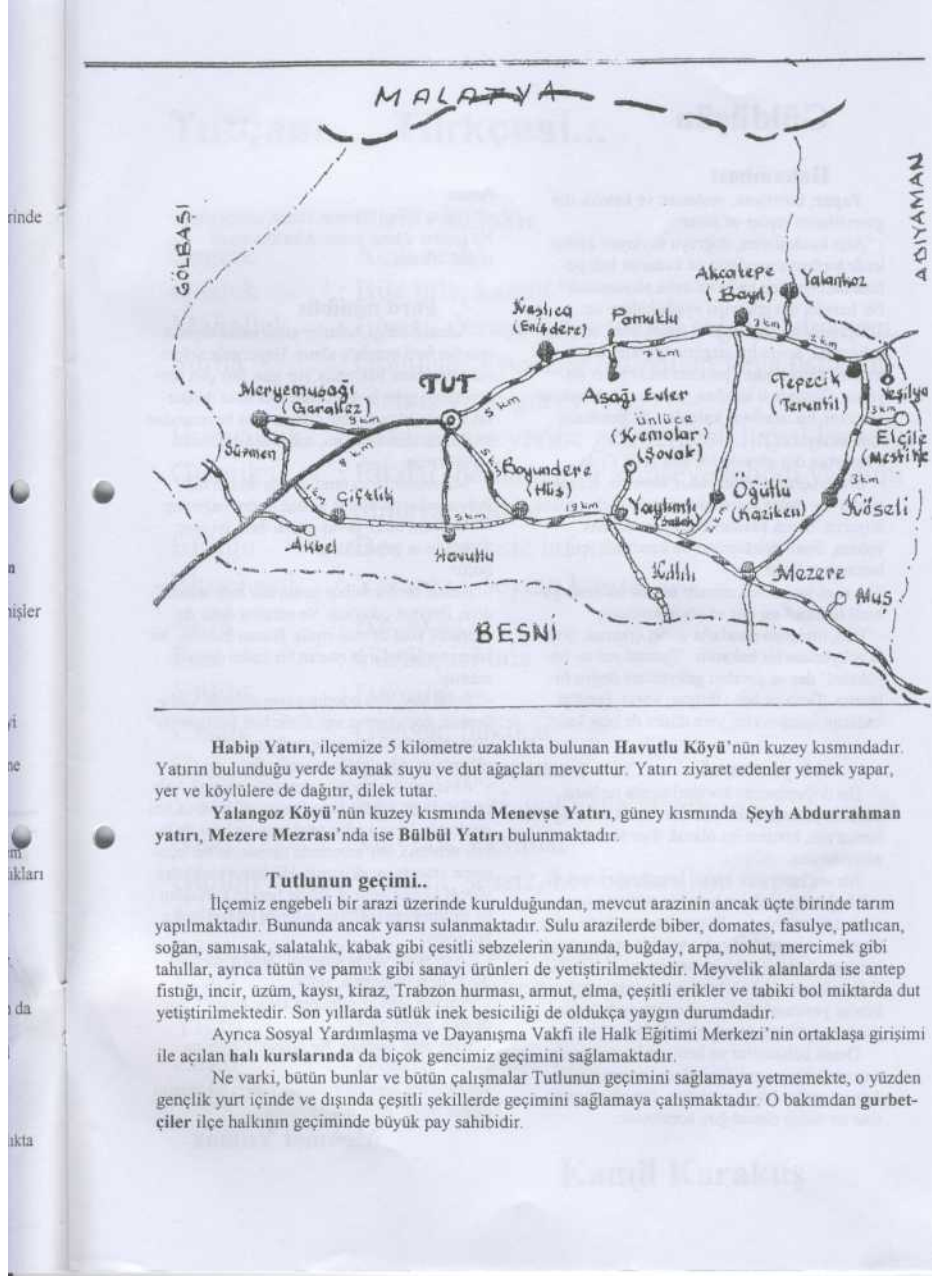
Şih Ali Baba'nın ölümünden sonra türbesi, genellikle cuma günleri ziyaret edilir, kurbanlar kesilir, karıştırılmalı pilavlar pişirilerek çevre evlere ve çocuklara dağıtılır.

Bu şekildeki ziyaretlerin felcli ve sinirsel hastalıklara iyi geldiği inancı ve kanaati mevcuttur.

Hüseyin Gazi ve Güzel Oğlan Yatırları..

Bu yatırlar ilçemizin Kaşlıca (Enişdere) ile Akçatepe (Bayıl) Köyleri arasındadır. Bu zatların da Malatyalı oldukları söylenmektedir. Öyküsü de şöyledir; Enişdere köyü'nde bulunan Mihri Babil Kalesi'nde bir kral yaşamış. Bu kralın da güzel bir kızı varmış. Bu kıza aşık olan Hüseyin Gazi kral tarafından öldürtülmüş. Hüseyin Gazi'nin kabilesi de kıza kaçırılmaya karar vermiş ve bu iş için de, kabilenin genç ve yakışıklı delikanlısını, Güzel Oğlan'ı görevlendirmiş. Bir süre sonra Güzel Oğlan kaleye girerek kıza kaçırılmış ama kaleden çok uzaklaşmadan - kaleden 3 kilometre uzakta - kralın askerlerince şehit edilmiş. Güzel Oğlan'ın ve Hüseyin Gazi'ni yatırları birbirlerine 500 metre uzaklıkta orada bulunmaktadır.

Habip Yatırı, ilçemize 5 kilometre uzaklıkta bulunan **Havutlu Köyü**'nün kuzey kısmındadır. Yatırın bulunduğu yerde kaynak suyu ve dut ağaçları mevcuttur. Yatırı ziyaret edenler yemek yapar, yer ve köylülere de dağıtır, dilek tutar.

Yalangoz Köyü'nün kuzey kısmında **Menevşe Yatırı**, güney kısmında **Şeyh Abdurrahman yatırı**, **Mezere Mezrası**'nda ise **Bülbül Yatırı** bulunmaktadır.

Tutlunun geçimi..

İlçemiz engebeli bir arazi üzerinde kurulduğundan, mevcut arazinin ancak üçte birinde tarım yapılmaktadır. Bununla birlikte yarı tarlanmaktadır. Sulu arazilerde biber, domates, fasulye, patlıcan, soğan, samısak, salatalık, kabak gibi çeşitli sebze türlerinin yanında, buğday, arpa, nohut, mercimek gibi tahıllar, ayrıca tütün ve pamuk gibi sanayi ürünleri de yetiştirilmektedir. Meyvelik alanlarda ise antep fıstığı, incir, üzüm, kaysı, kiraz, Trabzon hurması, armut, elma, çeşitli erikler ve tabii bol miktarda dut yetiştirilmektedir. Son yıllarda süt inek besiciliği de oldukça yaygın durumdadır.

Ayrıca Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile Halk Eğitimi Merkezi'nin ortaklaşa girişimi ile açılan **hal kurslarında** da birçok gencimiz geçimini sağlamaktadır.

Ne varki, bütün bunlar ve bütün çalışmalar Tutlunun geçimini sağlamaya yetmemekte, o yüzden gençlik yurt içinde ve dışında çeşitli şekillerde geçimini sağlamaya çalışmaktadır. O bakımdan **gurbetçiler** ilçe halkının geçiminde büyük pay sahibidir.

Kamil Karakus

Güldüşün

Hahambası

Papaz, hıristiyan, protestan ve katolik din görevlilerini toplar ve sorar:

- "Aziz kardeşlerim, doğruyu söyleyin, kiliselerde toplanan paraların ne kadarını hak yoluna harcıyor, ne kadarını cebe atıyorsunuz?"

Bir katolik din görevlisi ayağa kalkar ve:
- "Biz paraları topladıktan sonra, yere bir çizgi çekiyoruz. Sonra bu çizginin beş metre gerisinden, topladığımız paraları teker teker atıyoruz. Çizginin o tarafına geçenleri hak yoluna harcıyor, bu tarafında kalanları da kendimiz için harcıyoruz."

Protestan din görevlisine sıra gelir. O da:
- "Biz de, ortaya bir kavanoz koyuyoruz. Kavanozun beş metre gerisinden paraları teker teker atıyoruz. Sonra kavanozdaki paraları hak yoluna, dışarı dökülenleri de kendimiz için harcıyoruz." der.

Son sözü toplantıda misafir olarak bulunan yahudi hahambası alır ve şöyle konuşur:
- "Ben, toplanan paralarla dışarı çıkarım. Şöyle gökyüzüne bir bakarım. "Tanrım sen ne büyüksün!" der ve paraları gökyüzüne doğru fırlatır. Tanrı ya bu!.. İhtiyacı varsa, istediği kadarını içinden alır, yere düşen de bize kalır."

Ah yavrum!..

Bir doğumevinin koridorlarında üç baba adayı heyecanla bekliyorlarmış.. Aceba öğlumumuz mu, kızımız mı olacak diye merak ediyorlarmış.

Bir ara heşirenin birisi, kucagında ciyak ciyak bağırarak, siyah bir bebekle odaların birisinden dışarı çıkmış. Bunun üzerine baba adaylarından ikisi herhangi bir şekilde tepki göstermezken, üçüncü aday hemen koşmuş ve bebeği kucaklayarak; "ah benim yavrum, vay benim yavrum!.." diye sevmeye ve bebeğin yüzünü - gözünü öpmeye başlamış.

Orada bulunanlar ve hemşire bu ani davranışa şaşırılmış ve pek bir anlam verememişler. Adama neden böyle yaptığını, bebeğin kendisine ait olup olmadığını sormuşlar:

Adam:

- " Bizim bizim! Benim hanım işte böyledir. Ne pişirse dibine yakar. Mutlaka bu da onun işidir!" demiş.

Ford minibüs

Adamın birisi, şehirler arası yolcu taşımak için bir ford minibüs almış. Heyecanla sefere çıkacağı günü beklemiş. Bir gün, beş gün derken sırası gelmiş. Yolcuları tıka basa doldurmuş, yola çıkmış. yola çıkmış ama heyecandan mı, yoksa sevinçten mi, minibüsü çok hızlı sürüyormuş.

Minibüsün arka taraflarında oturan bir ihtiyar rahatsız olmuş ve öne doğru bağırarak:
- " Yavrum biraz yavaş gitsen daha iyi olur. Yoksa kaza yapacaksın!"

Şoför:
- "Amca, ford minibüs nedir, sen bilir misin?" diye, ihtiyara çıkmış. Ve süratini daha da artırarak yola devam etmiş. Bunun üzerine, bir süre sonra ortalarda oturan bir kadın dayanmamış:

- "Şoför bey, rica ederim yavaş gidiniz! Çoluğumuz, çocuğumuz var. Evde bizi bekliyorlar" diye, ağlamaklı bir sesle sanki şoföre yalvarmış. Ama şoför bu sefer de:

- "Abla sen ford minibüsten anlar mısın? Anlamıyorsan ne müdahale ediyorsun!" diye kadını terslemiş. Hem kadını terslemiş ve hem de hızını artırmış. Bir keresinde neredeyse bir uçuruma yuvarlanacaklarmış. Herkesin korkudan yüreği ağzına gelmiş. Böyle herkes korkudan tir tir titrerken, şoförün sağında oturan başka bir adam:

- "Ulan şoför yavaş gitsene! Canına mı susadın?" diye bağırınca, şoför:

- "Abi sen ford minibüsten anlar mısın?" der demez, adam da:

- "Evet ulan anlarım. Ne olacak!" deyince, şoför:

- "Aman abi kurbanın olayım şunun bir frenini göster hele!" diye mırıldanmış.

Mehmet Yılmaz

Tutçası... Türkçesi...

Orgun	: Gizli - kapaklı
Eşgere	: Açık açık
Gaslek	: Bile bile, kasıtlı
Mahallek	: Eğreti; duruşu veya temeli sağlam olmayan..
Surha	: Gönülsüz - parasız üstlenilen veya üstlendi- rilen iş veya görev
Humsuruk	: Beklentinin yerine gelmemesi, hayal kırıklığı
Gısmık	: Eli dar, herhangi bir kimseye maddi yardımı olmayan kimse
Effağe	: Boş - gereksiz laf
Elmehasıl	: Yaramaz, şeytan kimse
Bitik	: Az, azıcık
Fos	: Çürük, içi boş
Yüklü	: Hamile
Essah	: Gerçek, hakikat
Guncuk	: Çukur, çukurumsu yer
Yörep	: Eğimli arazi, yol veya yüzey
Nuz	: Mayhoş, ekşimsi
Himbil	: Korkak, sessiz, her buyurulanı yapan
Topalak	: Yuvarlak
Değirmi	: Köşesiz; yuvarlağımsı
Yuha	: Sığ; derin olmayan su.
Yığni	: Hafif
Zağlı	: Besili, bakımlı, etli
Vula	: Ulan

Kamil Karakuş

Paralı Sözlür

- * Parayla saadet olmaz!..
- * Para parayı kazanır!..
- * Vakit nakittir!.. (Zaman para kadar değerlidir)
- * Parayı veren düdüğü çalar!..
- * Zenginın parası züğürtün çenesini yorar!..
- * Varsa paran alem kulun, yoksa paran kıldır çulun!..
- * Paranın ne önemi var, mühim olan insanlık!..
- * Ak akçe kara gün içindir!..
(Temiz para, helal para, zor günler içindir)
- * Cüzdan geldi, vıjdan gitti!..
- * Para çıplak ata benzer, herkes üstünde duramaz!..
- * Her şey parayla alınmaz!..
- * Eskiden para mı vardı?!.

Tutlular Yardımlaşma Derneği
Postfach 854 / Lochergut / 8004 Zürich